

Chrześcijaństwo a ekonomia

24-25 listopad 2016

Podsumowanie

Organizatorzy: Centrum Myśli Jana Pawła II w Warszawie, Instytutu Jana Pawła II KUL, Katedry Katolickiej Nauki Społecznej i Etyki Społeczno-Gospodarczej KUL, Centrum Jana Pawła II w Lublinie oraz Instytutu Papieża Jana Pawła II w Warszawie

Konferencja „Chrześcijaństwo a ekonomia” zorganizowana została dla upamiętnienia 1050. Rocznicy Chrztu Polski oraz rocznic ogłoszenia dwóch fundamentalnych społecznych encyklik Jana Pawła II: *Centesimus annus* (1991) oraz *Laborem exercens* (1981) we współpracy pięciu instytucji, poświęconych zgłębianiu dorobku papieża: Centrum Myśli Jana Pawła II w Warszawie, Instytutu Jana Pawła II KUL, Katedry Katolickiej Nauki Społecznej i Etyki Społeczno-Gospodarczej KUL, Centrum Jana Pawła II w Lublinie oraz Instytutu Papieża Jana Pawła II w Warszawie. Centralny temat refleksji stanowiły analizy tego, na ile myśl chrześcijańska ukształtowała współczesny model ładu gospodarczego w przeszłości oraz w jaki sposób może i powinna wywierać dalszy wpływ na ten obszar życia społecznego. Konferencji towarzyszyła wystawa „Papież Jan Paweł II. Dar Polski dla świata”. Do materiałów konferencyjnych dla prelegentów i słuchaczy konferencji dołączone zostały egzemplarze publikacji Centrum Myśli Jana Pawła II: „Człowiek w gospodarce. Warunki rozwoju – wybrane zagadnienia”, wydanej w ramach projektu „Moralny kapitalizm w świetle globalnego kryzysu: od społecznej gospodarki rynkowej do nowych modeli zarządzania i nadzoru”, realizowanego przez Fundację Konrada Adenauera i Centrum Myśli Jana Pawła II.

Podczas pierwszej sesji konferencji aktualizacji społecznych refleksji Jana Pawła II w odniesieniu do współczesnych zachodnioeuropejskich kontekstów digitalizacji pracy dokonał prof. Joachim Wiemeyer z Uniwersytetu Bochum w Niemczech. Afirmacja wartości człowieka poprzez pracę jest cechą charakterystyczną mentalności chrześcijańskiej, podczas gdy filozofia starożytna, jak i wiele nurtów mentalności współczesnej, pracę traktuje jako przykry i niepożądany obowiązek. Profesor zwrócił jednak uwagę, iż praca nie jest jedyną treścią życia ludzkiego, zatem zarówno pracodawcy, jak i pracownicy powinni zwracać uwagę na konieczność uczestnictwa we wspólnotowych wymiarach życia, oraz dążyć do pełnego zagwarantowania godności człowieka we wszystkich aspektach. Wątek ten rozwinął, odwołując się do nauczania Jana Pawła II, ks. prof. Zdzisław Struzik z Instytutu Papieża Jana Pawła II w Warszawie, podejmując zagadnienie stosunku godności pracy ludzkiej do potrzeb i wymogów współczesnej rodziny. Podkreślił, iż w zorganizowanym społeczeństwie każdy człowiek ma prawo domagać się takiego miejsca pracy, które pozwoli na założenie rodziny oraz zapewnienie jej utrzymania. Problematykę społecznych zorganizowanych rozwiązań w obszarze pracy analizował również prof. Paweł Dembiński z Uniwersytetu we Fryburgu, przeciwstawiając opisywanym przez Jana Pawła II strukturom grzechu możliwości wypracowania rozwiązań tworzących struktury dobra

wspólnego. Prelegent wskazywał na niejednoznaczność współczesnych miar ekonomicznych (takich jak PKB) oraz umykające analizie teoretycznej zjawiska rosnącej polaryzacji i asymetrii w różnych wymiarach przenikania się obszarów rynków kapitalistycznych i politycznych sfer wpływu, dowodząc, że kapitalizm wykorzystuje dobra (między innymi w postaci cnót obywatelskich i osobistych), których wytwarzaniu sam nie sprzyja. Postulował rozwiązanie tego konfliktu poprzez wypracowanie nowych form kultury organizacyjnej, zwłaszcza na poziomie poszczególnych przedsiębiorstw, które będą stawały się okazją do pomnażania wspólnego dobra, stwarzając tym samym przeciwwagę dla samo pochłaniającego się modelu współczesnego kapitalizmu.

Drugą sesję rozpoczęła analiza ks. prof. Martina Schlaga z Pontifical University of the Holy Cross w Rzymie, poświęcona relacjom kapitalizmu i wiary. Konieczna odrębność tych dwóch sfer nie wyklucza faktu, iż prawdziwe zaangażowanie na rzecz służby Bogu przekłada się na czynienie dobra na ziemi, co stwarza szansę wypełnienia miłością bliźniego także relacji rynkowych i przewyciężenia kompromisów moralnych, na jakie poszedł współczesny kapitalizm. Prawdziwą spójność społeczną tworzy jednak heroiczna miłość bliźniego, a nie powierzchowne zaangażowanie religijne. Z kolei prof. Rafael Alvira z Uniwersytetu Nawarry zwrócił uwagę na etyczny rdzeń i wymiar pojęć ekonomicznych, z których każde w pośredni lub bezpośredni sposób odnosi się do rodziny. To w rodzinie człowiek uczy się tego, w jaki sposób należy odnosić się do swojej własności, kiedy się nią dzielić i na rzecz czego z niej rezygnować – które to umiejętności zanikają we współczesnym modelu kapitalizmu. Ks. prof. Stanisław Fel z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego zwrócił ponadto uwagę na postulaty ekospołecznej gospodarki rynkowej, czyli takiego ładu gospodarczego, w którym nadrzędną wartość stanowi godność osoby ludzkiej, a odniesienia w duchu sprawiedliwości są podstawą relacji do drugiego człowieka, świata społecznego oraz zasobów naturalnych. Praktyczne zastosowanie tych norm przedstawiła prof. Aniela Dylus z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wskazując na swoiste koło historii polskich regulacji pracowniczych: podczas w zniewolonych komunistycznie latach 80. przedmiotem walki były wolne soboty, współcześnie, w kapitalistycznym „wyzwoleniu” walczyć trzeba o wolne od pracy niedziele. Przyczyn społecznych kontrowersji wokół tego zagadnienia profesor upatrywała w niewłaściwych hierarchiach wartości prywatnych i publicznych oraz w problemie pracowników, skłonnych do eksploatacji samych siebie.

Profesor Gerard Beyer z Uniwersytetu Villanova w USA omówił problem korporyzacji wiedzy uniwersyteckiej w referacie: „Curing the ‘Fever’ in Corporatized Higher Education: Prescriptions from Catholic Social Teaching on Labor”. Profesor przedstawił tezę, iż zmiany dokonujące się na uczelniach powinny być analizowane z perspektywy krytyki neoliberalizmu, ponieważ nawet na uczelniach katolickich praktyka zarządzania wskazuje na traktowanie człowieka jako *homo oeconomicus*. Ponieważ zaś instytucje edukacyjne mają wspierać rozwój całego człowieka, a nie jego wybranej sfery, potrzeba oparcia koncepcji nauki o integralną, nie fragmentaryczną wizję osoby. Na tę integralną wizję osoby wskazała również dr Magdalena Zdun z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, analizując średniowieczne reguły klasztorne (opactw benedyktyńskich i cysterskich) jako

nieredukcjonistyczne modele stymulujące innowacyjność gospodarczą i kulturalną. Mimo iż redukcjonistycznie pojmowana innowacyjność stanowi jeden z popularnych sloganów współczesności, potrzeba wciąż kształtowania takich postaw, które, jak twierdził Joseph Schumpeter, osadzone są na sile duchowej, a nie tylko sprawności technicznej. Odpowiedzią na te dylematy byłoby wprowadzenie personalizmu ekonomicznego. Do zagadnienia nauki uniwersyteckiej powróciła w swoim wstąpieniu prof. Agnieszka Lekka-Kowalik z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Analizując problematykę komodytyzacji (utowarowienia) wiedzy, nauki i prawdy, zwróciła ona uwagę na nadawanie ceny rynkowej i sprzedawanie wiedzy, sprowadzanej do pragmatycznych procedur skuteczności tego, co działa oraz tego, na co jest zapotrzebowanie. Ponieważ tylko klasycznie pojmowana prawda ma moc wiążącą wobec rozumu, zatem zmiana koncepcji prawdy wiąże się ostatecznie ze zmianą pojmowania człowieka, który również zostaje uznany za towar, zamiast stawać się – jak to wskazuje encyklika *Laborem exercens* – coraz bardziej człowiekiem.

Ostatnia sesja poświęcona była prezentacji dylematów i wyzwań, z jakimi skonfrontować się muszą działacze społeczni i przedsiębiorcy, rozwijający swoją działalność w oparciu o wartości chrześcijańskie. Ks. dr Tadeusz Pajurek zaprezentował historię i działania Zakładu Aktywności Zawodowej, prowadzonego przez Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”, promującego zatrudnienie osób z zaburzeniami psychicznymi i upośledzeniami. Dzięki działalności Stowarzyszenia chorzy uzyskują możliwość praktycznej nauki zawodu i uzyskania częściowej niezależności, a przede wszystkim budują poczucie własnej wartości i świadomość pełnoprawnego funkcjonowania w społeczeństwie. Następnie refleksją o katolickim przywództwie podzielili się dwaj przedsiębiorcy: Maciej Łoś z „Pierogarni Piaski” oraz Grzegorz Gruza z firmy „Bon appetit”. Wskazywali w jaki sposób w praktyce podejmują decyzje oparte o rozeznanie wartości, jako „sól ziemi” przekształcając swoje środowiska w ewangelizacji przez działanie i realizując w świecie swoją misję: „aby Bóg stał się wszystkim we wszystkich”.

W przemówieniu do przedstawicieli władz państwowych wygłoszonym w 1987 roku na Zamku Królewskim Jan Paweł II mówił: „Ekonomia — jak i praca — jest dla człowieka, a nie człowiek dla pracy, nie człowiek dla ekonomii. Owszem, tylko wówczas, gdy człowiek ma poczucie swojej podmiotowości, gdy praca i ekonomia są dla niego — wówczas i on jest dla pracy, dla ekonomii. Tylko tak może się budować również i ekonomiczny postęp. Człowiek zawsze jest pierwszy”. Konferencja „Chrześcijaństwo a ekonomia” na to nieusuwalne pierwszeństwo człowieka i jego godności wskazywała na różne sposoby, pozwalając na częściową aktualizację kontekstów fundamentalnych prawd nauczania Jana Pawła II oraz stwarzając podstawy do poszukiwania jej zastosowań w kolejnych obszarach życia społecznego.

oprac. Teresa Mazan,

Emilia Kowalewska

Institut Badań Naukowych, Centrum Myśli Jana Pawła II